

8. พัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service Plan) สาขาปลูกถ่ายอวัยวะ (Transplant)

1. สถานการณ์

กระทรวงสาธารณสุข เร่งพัฒนาศักยภาพการปลูกถ่ายอวัยวะ สนับสนุนและผลักดันระบบบริการสุขภาพสาขาการรับบริจาคและปลูกถ่ายอวัยวะอย่างต่อเนื่อง มีเป้าหมาย เพิ่มการปลูกถ่าย ลดการตาย ได้เร็ว โดยกรมการแพทย์เป็นหน่วยงานหลักในการจัดตั้งศูนย์รับบริจาคอวัยวะในโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไปครอบคลุมทั่วประเทศ พร้อมทั้งพัฒนาทีมจัดเก็บอวัยวะ เนื้อเยื่อ และการปลูกถ่ายไตและดวงตาในทุกเขตสุขภาพ ส่งผลให้เพิ่มจำนวนผู้บริจาคอวัยวะภาวะสมองตายอย่างต่อเนื่อง ผู้ได้รับการปลูกถ่ายอวัยวะเพิ่มมากขึ้น การพัฒนาระบบบริการด้านปลูกถ่ายอวัยวะและดวงตาในเขตสุขภาพ จะช่วยเพิ่มความสะดวกแก่ประชาชน ไม่ต้องเดินทางมาศูนย์ปลูกถ่ายอวัยวะที่ส่วนกลาง ลดระยะเวลารอคอย ลดความเหลื่อมล้ำ เพื่อให้ผู้ป่วยในระดับเขตสุขภาพเข้าถึงบริการด้านปลูกถ่ายอวัยวะ เนื้อเยื่อ และดวงตา ช่วยลดอัตราเสียชีวิตและความพิการ สามารถกลับมาใช้ชีวิตได้ใกล้เคียงปกติมากที่สุด มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน สามารถทำงานกลับคืนสู่สังคมและอยู่ร่วมกับครอบครัวได้อย่างมีความสุข จังหวัดอุดรธานีได้แต่งตั้งคณะทำงานของศูนย์รับบริจาคอวัยวะ ประกอบด้วยทีมแพทย์ที่ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการผ่าตัดอวัยวะ พยาบาลเฉพาะทางปลูกถ่ายอวัยวะ ทีมพยาบาลผู้ประสานบริจาคอวัยวะ ผู้เจรจาขอรับบริจาคอวัยวะและดวงตาในผู้ป่วย brain death and cardiac death พยาบาลช่วยผ่าตัดและจัดเก็บดวงตา เพิ่มการค้นหาผู้บริจาคอวัยวะ ดวงตา ปฏิบัติการเชิงรุกประชาสัมพันธ์การเข้าถึงการแสดงความจำนงบริจาคอวัยวะและดวงตาผ่านช่องทางออนไลน์ ระบบการรับบริจาคและปลูกถ่ายอวัยวะรับบริจาคอวัยวะ การพัฒนาศักยภาพพยาบาลผู้ประสานงานการบริจาคอวัยวะประจำหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลชุมชน ขยายเครือข่ายเสริมสร้างความเข้มแข็งสู่โรงพยาบาลชุมชน

2. การดำเนินงาน/ผลการดำเนินงาน

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาระบบบริการสุขภาพ (service plan) สาขาปลูกถ่ายอวัยวะ ให้มีคุณภาพ

1. พัฒนาระบบบริหารจัดการ ประชุมทบทวนคณะทำงานและโครงสร้างทีมพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (service plan) สาขาปลูกถ่ายอวัยวะ เพื่อทบทวนโครงสร้างคณะกรรมการ ผลการดำเนินงานปี 2565 วางแผนการดำเนินงานในปี 2567

2. พัฒนาระบบบริการ การจัดเก็บและปลูกถ่ายอวัยวะ ดวงตา ผลักดันให้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

3. ส่งเสริมพัฒนาการค้นหาผู้บริจาคอวัยวะและดวงตาเชิงรุก (Proactive to Community and Proactive in Hospital) สื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อเพิ่มจำนวนผู้แจ้งความจำนงบริจาค

4. ส่งเสริมการดูแลผู้บริจาคอวัยวะและดวงตาให้เหมาะสม

5. นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานทุกไตรมาส

ผลการดำเนินงานกิจกรรม

1. มีคำสั่งคณะทำงานและโครงสร้าง แพทย์และพยาบาลโรงพยาบาลอุดรธานี รับทราบบทบาทหน้าที่ และการดำเนินงาน

2. มีแนวทาง Declare brain death ดูแล Donor อย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน และทีมผ่าตัดจัดเก็บอวัยวะ และดวงตาที่มีคุณภาพ

3. มีการค้นหาผู้บริจาคเชิงรุก

- ออกหน่วยรับบริจาคอวัยวะและดวงตาโครงการพาหมอไปหาประชาชนที่โรงพยาบาลพิชัย

- ออกหน่วยกับจังหวัดกิจกรรมบำบัดทุกข์บำรุงสุข จังหวัดเคลื่อนที่วันสำคัญต่างๆ ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ ผู้บริหาร ผู้นำท้องถิ่น ประชาชน และพระภิกษุ
  - จัดบูทในวันสำคัญและงานประชุมในจังหวัด
  - กระตุ้นให้บุคลากรยื่นความจำนงบริจาคอวัยวะและดวงตา เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ประชาชน
  - เพิ่มช่องทางการเข้าถึงการแสดงความจำนงบริจาค ได้แก่ การบริจาคโดยตรงที่อาคารอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ชั้น 2 โรงพยาบาลอุดรธานี จุดรับบริจาคบูทกิจกรรม ทุกจุดบริการตามสถานที่ที่ทีมออกณรงค์รับบริจาคหรือรอกข้อมูลแสดงความจำนงบริจาคผ่าน link เพจศูนย์รับบริจาคอวัยวะและดวงตาสภาวิชาชีพ
  - ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความรู้และปรับทัศนคติที่ดีต่อการบริจาคอวัยวะ ผ่านรายการวิทยุออกเสียงตามสาย การเทศนาของพระสงฆ์ ไวนิล
  - ระบบแจ้งเตือน Platform google form ในรายงานยอดผู้ป่วย case end of life และ pre arrest sign เพื่อประเมินและเข้าแจ้งรับบริจาคอวัยวะและดวงตา
4. ผู้บริจาคอวัยวะและดวงตาทุกรายได้รับการเชิดชูเกียรติกับเหล่ากาชาดจังหวัด มอบเกียรติบัตร พวงหรีด และร่วมงานฌาปนกิจ

กลยุทธ์ที่ 2 ขับเคลื่อนยกระดับระบบบริการสุขภาพ (service plan) สาขาปลูกถ่ายอวัยวะ

1. พัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้องเฉพาะ และอัตรากำลังเพียงพอ
2. ส่งเสริมด้านทรัพยากร อาคาร สถานที่ อุปกรณ์ให้เพียงพอและได้มาตรฐาน
3. ส่งเสริมพัฒนาภาคีเครือข่ายชุมชน ขยายความครอบคลุมทุกโรงพยาบาลชุมชน
4. ควบคุม กำกับ ติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด เพื่อยกระดับบริการ

ผลการดำเนินงานกิจกรรม

- 1.บุคลากรได้รับการศึกษาอบรมพัฒนาศักยภาพ
  - พยาบาลโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลชุมชนอบรมพยาบาลผู้ประสานงานการบริจาคอวัยวะประจำหอผู้ป่วย (Transplant coordinator nurse ward: TCWN)
  - พัฒนาทีม Retrieval team อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นทีมผ่าตัดจัดเก็บอวัยวะในเขตสุขภาพ ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่
  - ส่งพยาบาลอบรม Transplant coordinator 1 คน
  - ส่งแพทย์อบรมเฉพาะทาง Kidney / Liver Transplant ปี 2566 –2567/ อย่างละ 1 คน
2. ขยายเครือข่ายสู่โรงพยาบาลชุมชน ส่งอบรมผู้ประสานงานบริจาคอวัยวะและดวงตากรณีผู้ป่วยสมองตายในโรงพยาบาล เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายโรงพยาบาลชุมชน
3. เพิ่มการดำเนินงานปลูกถ่ายกระจกตา (Corneal transplantation) อย่างต่อเนื่อง Therapeutic Penetrating Keratoplasty (PKP) ให้บริการผ่าตัดเปลี่ยนกระจกตาที่เสียหายทั้งหมดด้วยกระจกตาใหม่จากผู้บริจาค (Penetrating keratoplasty: PKP) การผ่าตัดเปลี่ยนกระจกตาเพื่อการรักษาดวงตา (Therapeutic PKP) การผ่าตัดเปลี่ยนกระจกตาเพื่อการมองเห็น (Optical PKP) และการผ่าตัดปะกระจกตา (Tectonic PKP)

ตารางที่ 1 แสดงอัตราส่วนของจำนวนผู้บริจาคสมองตายที่ได้รับการผ่าตัดนำอวัยวะและดวงตาออกต่อจำนวนผู้ป่วยเสียชีวิตในโรงพยาบาล 1 ปี ก่อน

ปีงบประมาณ	2564		2565		2566		2567	
ตัวชี้วัดและเกณฑ์เป้าหมาย	ผลงาน (ราย)	ร้อยละ	ผลงาน (ราย)	ร้อยละ	ผลงาน (ราย)	ร้อยละ	ผลงาน (ราย)	ร้อยละ
1. อัตราส่วนของจำนวนผู้บริจาคอวัยวะสมองตายที่ได้รับการผ่าตัดนำอวัยวะออกต่อจำนวนผู้ป่วยเสียชีวิตในรพ.1ปีก่อน	1	0.06	2	0.13	5	0.32	0	0
เป้าหมาย	17	1.0	16	1.0	6	0.34	7	0.41
ร้อยละของความสำเร็จ	5.88		12.5		83.33		0	
2. อัตราส่วนของจำนวนผู้บริจาคอวัยวะสมองตายที่ได้รับการผ่าตัดจัดเก็บดวงตาต่อจำนวนผู้ป่วยเสียชีวิตในรพ.1ปีก่อน	3	0.18	7	0.46	11	0.70	3	0.19
เป้าหมาย	27	1.6	25	1.6	9	0.57	13	0.81
ร้อยละของความสำเร็จ	11.54		26.92		100		23.08	
hospital death (ราย)	1,629		1,521		1,567		1,595	

ที่มา : ศูนย์รับบริจาคอวัยวะและดวงตาโรงพยาบาลอุดรดิตถ์ ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2567

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนผู้แสดงความจำนงบริจาคอวัยวะและดวงตา

ปีงบประมาณ	2564	2565	2566	2567
ตัวชี้วัดและเกณฑ์เป้าหมาย	ผลงาน (ราย)	ผลงาน (ราย)	ผลงาน (ราย)	ผลงาน (ราย)
1. จำนวนผู้แสดงความจำนงบริจาคอวัยวะ	8	12	46	0
2. จำนวนผู้แสดงความจำนงบริจาคดวงตา	10	65	47	0
3. จำนวนผู้แสดงความจำนงบริจาคอวัยวะและดวงตา	10	35	44	130

ที่มา : ศูนย์รับบริจาคอวัยวะและดวงตาโรงพยาบาลอุดรดิตถ์ ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2567

3. การวิเคราะห์ปัญหาและปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ

-ปัญหาอุปสรรค

1. ทีมจัดเก็บอวัยวะ ยังต้องใช้ทีมจากส่วนกลาง
2. พยาบาลผู้จัดเก็บดวงตาปฏิบัติงานประจำตามผลัดเวรเช้า บ่าย ดึก
3. ก๊าซขาดไม่สามารถให้ตามการขอตาทุกครั้ง เนื่องจากตาขาดแคลน และบางช่วงก๊าซขาดมีแต่แพทย์ไม่มีช่วงเวลาผ่าตัดที่สามารถทำผ่าตัดได้
4. ประชาชนยังมีความเชื่อการบริจาคอวัยวะ เกิดในชาติหน้าอวัยวะจะไม่ครบ
5. ผู้ป่วยมี Hemodynamic donor care period/ Severe Head Injury/ Infectious disease

6.ญาติไม่กล้าบริจาคเนื่องจากผู้อยู่ในภาวะสมองตายไม่ได้แสดงความจำนงไว้ และกลัวว่าผู้บริจาคจะเจ็บปวดกรณีสัตตหรือทำหัตถการ

7. คำสั่งคณะทำงานจังหวัด ขาดโรงพยาบาลชุมชน การปรับเปลี่ยนคณะทำงาน จากการโยกย้าย ปรับเปลี่ยนทีมผู้ประสานโรงพยาบาลชุมชนยังไม่ครอบคลุมและชัดเจน

-ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานสำเร็จ

1. ผู้บริหารให้ความสำคัญ และทีมปฏิบัติงานมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติงาน

2. สร้าง Standing order จากปัญหาในการปฏิบัติงานใช้ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานง่ายต่อการดูแลผู้ป่วยเมื่อมีผู้บริจาคอวัยวะจากสมองตายที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. กำหนดหน้าที่รับผิดชอบแต่ละคนชัดเจน

4. แนวทางการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและสาเหตุของปัญหา ปี 2567	แนวทางการแก้ไขปัญหา
1. ทีมเจรจาและจัดเก็บไม่เพียงพอ	1. สนับสนุน และพัฒนาขีดความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะ รวมถึงทรัพยากรอุปกรณ์เครื่องมือ กำลังคน ให้เพียงพอ และได้มาตรฐาน เพื่อยกระดับคุณภาพบริการ
2. เครือข่ายผู้ประสานเจรจาขอรับบริจาคอวัยวะและดวงตากรณีผู้ป่วยสมองตายในโรงพยาบาล ยังไม่ครอบคลุมทุกโรงพยาบาลชุมชน	2. พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ เสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายโรงพยาบาลชุมชน ส่งบุคลากรอบรมให้ครบทุกโรงพยาบาล และสื่อสารประชาสัมพันธ์ประสานงานผ่านกลุ่มไลน์จังหวัด เพิ่มคำสั่งโรงพยาบาลชุมชนเป็นคณะทำงานจังหวัด
3. ความเชื่อการบริจาคอวัยวะ และเมื่ออยู่ในภาวะสมองตายญาติไม่กล้าบริจาคเนื่องจากไม่ได้แสดงความจำนงไว้ กลัวเจ็บปวดจากผ่าตัดหรือทำหัตถการ	3. ส่งเสริมพัฒนาการค้นหาผู้บริจาคอวัยวะและดวงตาเชิงรุก สื่อประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ ให้คุณค่า ให้การดูแลผู้บริจาค ช่องทางการเข้าถึงการรับบริจาคออนไลน์ เพื่อเพิ่มจำนวนผู้แจ้งความจำนงบริจาค

5. ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงพัฒนาเชิงนโยบาย กฎ ระเบียบ หรือแนวทางปฏิบัติ

เขต/กระทรวง สนับสนุนงบประมาณ เพื่อพัฒนาระบบบริหาร พัฒนาองค์ความรู้ สร้างทีม เครื่องมืออุปกรณ์ให้พร้อม พัฒนาระบบบริการ เพิ่มการค้นหา การสื่อสารประชาสัมพันธ์ การเข้าถึง การจัดเก็บและปลูกถ่าย ขยายเครือข่ายความร่วมมือ ให้เข้มแข็ง ครอบคลุม เพื่อยกระดับบริการ รองรับแผนปลูกถ่ายไตจากผู้บริจาคมีชีวิตที่โรงพยาบาลอุดรดิตถ์ ในปี 2568

ผู้รับผิดชอบงาน

1. นางลัดดา มีจันทร์

ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ

เบอร์โทรศัพท์ 088-2824718

ID Line: 2710pooh

หัวหน้ากลุ่มงาน

2. นายสุทธิพงษ์ นาคมูล

ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ

เบอร์โทรศัพท์ 064-0032130

ID Line: 0640032130